

Verslag zomere excursie 2019, Noord-Hollands Duinreservaat

E. van der Spek, A. Bouma, K. Goudsmits, W. Heijtmans, P. Hoekstra, H. Nieuwenhuijsen, B. Jeucken, J. Prijs, F. Rhebergen, J. Schagen, J. Smit, A. Teepe, J. van Zweden.

Inleiding

Onder begeleiding van twee boswachters van PWN bezochten zestien leden van de sectie het Noord-Hollands-Duinreservaat. Daarnaast had een ander lid in deze periode malaisevallen in het gebied staan en stonden er die dag kleurvallen op vier verder niet bezochte locaties.

De boswachters van PWN willen graag weten hoe belangrijk het Noord-Hollands Duinreservaat, ongeveer 6000 ha. tussen Schoorl en IJmuiden, is voor wilde bijen. Daarvoor zijn in het gebied plots van 2 hectare uitgezet die vier keer per jaar worden bemonsterd in 2019 en 2020. Onze excursie was een aanvulling op dit onderzoek.

Het gebied

Het Noord-Hollands Duinreservaat is een uitgestrekt duingebied dat extra bijzonder is doordat binnen dit gebied de kalkgrens tussen het Duindistrict en het Waddendistrict voorkomt.

We bezochten drie gebieden in de kalkrijke duinen tussen Wijk aan Zee en Egmond aan Zee.

- Limiet (Ac. 103-506 en Ac. 103-507). Een stuk open duin (grijs duin, stuifplekken, duingraslanden met bijzondere vegetatie zoals piramidezenegroen) en begrensd door gemengd loofbos (vooral eik). Op deze plek lag zo'n 2000 jaar geleden de monding van het Oer-IJ, daarom vrij vlak terrein met lichte glooiing.
- Het infiltratiegebied in de buurt van De Kerf (Ac. 102-506). Er staat wat struikhei, parnassia, etc. Het gaat dus om een gebied met infiltratiepanden waarlangs riet en soorten van natte duinvalleien te zien zijn. Er zijn daarnaast soorten te vinden van het kalkarme duin aangezien daar kalkarm zand is aangevoerd omdat het gebied verhoogd moest worden vanwege waterwinning, voorkomen van kortstromen naar de drinkwaterputten.
- De Hoge Toren (Ac. 103-509 en 103-510). Een uitkijksduin wat kijkt over het vogelduin, een duingebied met duinpaardenbloemgrasland met ten oosten ervan een loofbos dat grenst aan een kapvlakte van een naaldbos.

Met malaisevallen zijn waarnemingen gedaan in:

Wijk aan Zee (Ac. 102-501)

Bergen (Ac. 106-520).

Met kleurvallen in:

Diederick (Ac. 105-510)

Klampduin (Ac. 105-517).

Daarnaast zijn nog waarnemingen gedaan bij bezoekerscentrum De Hoep (Ac. 104-508).

Figuur 1. Overgang van verwijderd bos, naar oud bos met veel dood hout. Foto Erik van der Spek.

Resultaten

Er zijn 38 soorten wilde bijen aangetroffen (Tabel 1) en uiteraard ook het landbouwhuisdier de honingbij ook al staat PWN geen plaatsing in haar terrein toe. Er is niet bekend of er verwilderde volken in het gebied leven. De zeldzame Lapse behangersbij *Megachile lapponica* (nieuw voor het NHD) en de grote bladsnijder *Megachile willughbiella* zijn bedreigde soorten volgens de Rode Lijst (Reemer 2018). Andere zeldzame soorten die we vonden zijn: gewone kegelbij *Coelioxys inermis*, duinkegelbij *Coelioxys mandibularis*, donkere zijdebij *Colletes marginatus*, zilveren fluitje *Megachile leachella* en de gedoornde slakkenhuisbij *Osmia spinulosa*.

Daarnaast zijn 49 soorten wespen gevonden (Tabel 2). De bronswesp *Idiomacromerus* cf. *papaveris* moet nog gecontroleerd worden, dit zou een nieuwe soort voor Nederland kunnen zijn.

Figuur 2. Op zoek in een gevarieerde bosrand. Foto Erik van der Spek.

Figuur 3. Voedselplanten en nestgelegenheid in open gemaakt duin. Foto Erik van der Spek.

Bij controle in de Nationale Database Flora en Fauna (NDFD) bleek de gewone kegelbij dit jaar voor het eerst in het NHD te zijn waargenomen. Voor de duinzijdebij (17 eerdere waarnemingen) is het de eerste waarneming deze eeuw. Van de heizijdebij zijn maar 3 eerdere waarnemingen bekend. Bijzonder is dat van de koekoeksbij van deze soort, de heideviltbij, tien eerdere waarnemingen bekend zijn. Van de gewone viltbij zijn 8 eerdere waarnemingen bekend. Van de tronkenbij is de zesde waarneming gedaan. Voor de pantserbloedbij en de rimpelkruinbloedbij gaat het om de 6^e en 7^e waarneming en de eersten deze eeuw. De determinatie van de grote veldhommel is niet op basis van DNA bevestigd, wat m.u.v. mannetjes van de veldhommel voor de vier soorten uit de aardhommelgroep wel wenselijk is.

De muurwespen *Ancistrocerus parietum* en *Ancistrocerus trifasciatus* zijn nieuw voor het NHD. Dit geldt ook voor de kleine keverdoder *Tiphia minuta* uit een malaiseval.

Het aantal waargenomen soorten bijen is voor de tijd van het jaar en de noordwestelijke positie van het gebied gunstig. Van veel soorten zijn zowel de waard als de koekoeksbij waargenomen, een aanwijzing voor een gezonde populatie opbouw. Bij de Hoge Toren is in de soortenlijst goed het effect van de aanwezigheid van veel staand dood hout te zien. De vele kevergangen bieden nestgelegenheid aan de soorten (tronkenbij, Lapse behangersbij en gewone behangersbij) die hier graag gebruik van maken. Ook de slakkenhuisjes bewonende gedoornde slakkenhuisbij is hier gezien. Voor deze soorten is het belangrijk dat ook op de lange termijn steeds nieuwe dode bomen aanwezig blijven.

In het infiltratiegebied zou het gunstig zijn dat het maaibeheer pas na de bloeitijd zou worden uitgevoerd of veel gefaseerder.

Literatuur

Reemer, M., 2018. Basisrapport voor de Rode Lijst Bijen. – EIS Kenniscentrum Insecten, 171 p.

Bloemen voor de wilde bij

Puur water & natuur

De wilde bij is een graag geziene gast in het Noordhollands duinreservaat, en gelukkig is die liefde wederzijds. Het is zelfs zo dat een flink aantal wilde bijensoorten die na 1950 vrijwel geheel uit het Nederlandse binnenland zijn verdwenen, nog wel in de duinen worden gevonden. Soorten met prachtige namen als gouden metselbij, pluimvoetbij, kleine wolbij en duinmaskerbij. Die laatste komt alleen nog voor in de duinen tussen Vogelenzang en Bergen en mag dus met recht een echte PWN bij genoemd worden!

Maar het kan natuurlijk altijd beter. PWN is dan ook medeondertekenaar van de landelijke Bijenstrategie. Een plan dat de leefgebieden van wilde bijen wil verbeteren. Het doel is dat in de komende jaren het aantal bijensoorten en hun verspreidingsgebieden weer zal toenemen. Daarvoor nemen we nu een aantal maatregelen, waaronder het inzaaien van inheemse wilde bloemensoorten op voormalige landbouwakkers, zoals hier. De nectarhoudende bloemen vormen (straks) een waar feestbuffet voor de wilde bij, en trekken bovendien veel andere bestuivers als hommels en vlinders aan.

Deze hulp voor de Wilde Bij kan alleen maar gerealiseerd worden dankzij onze enorm betrokken sponsors. Daarom veel dank aan: Stichting Le Champion / Halve marathon van Egmond, Nederland zoemt, Trailrun en Jan Hes loon- en aannemingsbedrijf.

www.pwn.nl

PWN

gouden metselbij
kleine wolbij
Pluimvoetbij
Foto's: Anne Jan Loonstra

Figuur 4. Aandacht voor wilde bijen bij De Hoep. Foto Anneke Teepe.

Tabel 1. Bijen gevonden tijdens de zomerexcursie naar het Noord-Hollands Duinreservaat.

Excursie Noord-Hollands Duinreservaat 3-8-2020		Z	T	RL	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Apidae s.l. - bijen														
<i>Apis mellifera</i>	honingbij						x		x					x
<i>Bombus campestris</i>	gewone koekoekshommel	a	o/+	TNB										
<i>Bombus hortorum</i>	tuinhommel	a	o/+	TNB	x				x					
<i>Bombus lapidarius</i>	steenhommel	a	o/+	TNB	x	x	x		x					
<i>Bombus lucorum</i>	veldhommel	a	o/+	TNB	x	x	x		x					
<i>Bombus magnus</i> ?	grote veldhommel	zz	tt	OG	x									
<i>Bombus pascuorum</i>	akkerhommel	a	o/+	TNB	x	x	x		x					x
<i>Bombus terrestris</i> -groep	aardhommelgroep	a	o/+	TNB	x		x		x	x	x			
<i>Coelioxys inermis</i>	gewone kegelbij	zz	o/+	TNB					x					
<i>Coelioxys mandibularis</i>	duinkegelbij	zz	o/+	TNB	x				x					
<i>Colletes fodiens</i>	duinzijdebij	z	o/+	TNB	x		x							
<i>Colletes marginatus</i>	donkere zijdebij	zz	o/+	TNB	x									
<i>Colletes succinctus</i>	heizijdebij	z	o/+	TNB								x		
<i>Dasypoda hirtipes</i>	pluimvoetbij	a	o/+	TNB	x		x	x	x					x
<i>Epeolus cruciger</i>	heideviltbij	z	o/+	TNB									x	
<i>Epeolus variegatus</i>	gewone viltbij	z	o/+	TNB			x							
<i>Halictus confusus</i>	heidebronsgroefbij	z	o/+	TNB				x	x					
<i>Halictus rubicundus</i>	roodpotige groefbij	a	o/+	TNB	x					x				x
<i>Halictus tumulorum</i>	parkbronsgroefbij	a	o/+	TNB					x					
<i>Heriades truncorum</i>	tronkenbij	a	o/+	TNB					x					
<i>Hylaeus brevicornis</i>	kortsprietmaskerbij	z	o/+	TNB				x	x					
<i>Hylaeus confusus</i>	poldermaskerbij	z	o/+	TNB					x					
<i>Hylaeus communis</i>	gewone maskerbij	z	o/+	TNB					x					
<i>Lasioglossum calceatum</i>	gewone geurgroefbij	a	o/+	TNB	x		x		x					
<i>Lasioglossum leucopus</i>	gewone smaragdgroefbij	a	o/+	TNB					x					
<i>Lasioglossum leucozonium</i>	matte bandgroefbij	a	o/+	TNB			x		x					
<i>Lasioglossum morio</i>	lagkopsmaragdgroefbij	a	o/+	TNB									x	
<i>Lasioglossum punctatissimum</i>	fijngestippelde groefbij	z	o/+	TNB					x					
<i>Lasioglossum sexnotatum</i>	zesvlekkigegroefbij	z	o/+	TNB			x		x				x	
<i>Lasioglossum sextrigatum</i>	gewone franjegroefbij	a	o/+	TNB					x					
<i>Megachile lapponica</i>	Lapse behangersbij	zz	t	KW					x					
<i>Megachile leachella</i>	zilveren fluitje	zz	o/+	TNB	x			x	x					
<i>Megachile versicolor</i>	gewone behangersbij	z	o/+	TNB			x	x	x					
<i>Megachile willughbiella</i>	grote bladsnijder	zz	t	KW			x							
<i>Osmia spinulosa</i>	gedoornde slakkenhuisbij	zzz	o/+	TNB					x					
<i>Sphecodes albilabris</i>	grote bloedbij	a	o/+	TNB	x			x	x					
<i>Sphecodes gibbus</i>	pantserbloedbij	z	o/+	TNB	x				x					
<i>Sphecodes pellucides</i>	schoffelbloedbij	a	o/+	TNB						x				
<i>Sphecodes reticulatus</i>	rimpelkruinbloedbij	z	o/+	TNB				x	x					

Z = zeldzaamheidsklasse

a = algemeen
z = vrij zeldzaam
zz = zeldzaam
zzz = zeer zeldzaam

T = trend

0/+ = stabiel/toegenomen
t = afgenomen
tt = sterk afgenomen

RL = status Rode Lijst 2018

KW = kwetsbaar
TNB = thans niet bedreigd
OG = Onvoldoende gegevens

Terreinen

A = Limiet (Ac. 103-507)

B = Limiet (Ac. 103-506)

C = Infiltratiegebied (Ac. 102-506)

D = Hoge Toren (Ac. 103-509)

E = Hoge Toren (Ac. 103-510)

F = Diederick (Ac. 105-510)

G = Klampduin (Ac. 105-517)

H = De Hoep (Ac. 104-508)

I = Bergen, eikenbos (Ac. 106-520)

J = Wijk aan Zee, Doolhof (Ac. 102-501)

Tabel 2. Wespen gevonden tijdens de zomerexcursie naar het Noord-Hollands Duinreservaat.

Excursie Noord-Hollands Duinreservaat 3-8-2020		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Vespidae - plooiwingswespen											
Ancistrocerus trifasciatus						x					
Vespa crabo	Europese hoornaar	x								x	
Vespula germanica	Duitse wesp	x								x	
Vespula vulgaris	gewone wesp	x				x				x	
Spheciformes - graafwespachtigen											
Bembix rostrata	harkwesp	x		x	x						
Cerceris rybyensis	groefbijendoder	x		x							
Crossocerus wesmaeli						x					
Diodontus minutus				x		x					
Ectemnius continuus						x					
Gorytes laticinctus						x					
Harpactus timides										x	
Melinus arvensis		x								x	
Oxybelius uniglumis						x					
Passaloecus corniger						x				x	
Pemphredon lethifer		x									
Philantus triangulum	bijenwolf	x	x	x							
Ammophila campestris	kleine rupsendoder	x	x			x					
Ammophila sabulosa	grote rupsendoder	x				x				x	x
Podolonia affinis		x				x					
Podolonia hirsuta	ruige rupsendoder	x				x				x	x
Podolonia luffii		x				x					
Tachysphex pompiliformis						x					
Mutillidae - mierwespen											
Smicromyrme rufipes	gewone mierwesp					x					
Tiphiidae - keverdoders											
Tiphia femorata	gewone keverdoder									x	
Tiphia minuta	kleine keverdoder									x	

Excursie Noord-Hollands Duinreservaat 3-8-2020		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Chrysididae - goudwespen											
Chrysis ignita										x	
Hedychrum rutilans	zandgoudwesp					x	x	x			
Pompilidae - spinnendoders											
Anoplius infuscatus	gewone borstelspinnendoder					x					
Arachnopsila anseps	gewone zandspinnendoder	x									
Arachnopsila spissa	eentand-zandspinnendoder	x									
Arachnopsila trivialis	zilveren zandspinnendoder										x
Auplopus carbonarius	koolzwarte metselspinnendoder									x	
Dipogon bifasciatus	kale baardspinnendoder									x	
Episyron rufipes	gewone roodpootspinnendoder	x			x	x				x	x
Evagetes littoralis	duin-koekoekspinnendoder	x									
Evagetes pectinnipes	kam-koekoekspinnendoder	x				x				x	
Priocnemis percubator	grote zaagpootspinnendoder						x				
Chalcidoidea - bronswespen											
Eupelmus vesicularis						x					
Eurytoma spec				x							
*Idiomacromerus cf papaveris		x									
Torymus arundinis				x							
Chalcididae: Haltichellinae											
Hybothorax graffii	zanddikdijwespje									x	
Ichneumonidae											
Anomalum cruentatum						x					
Banchinae spec						x					
Diplazon laetatorius				x							
Hybrizon buccatus		x									
Lissonota cruentator				x							
Lissonota proxima						x					
Pimpla spuria				x							

Figuur 5. Een deel van het gezelschap in bespreking aan een bosrand. Foto Erik van der Spek.